BOROS ÁDÁM, A FLÓRAKUTATÓ

Kedves Jelenlévők, Kedves Kollégák, Kedves Barátaim!

Mindenekelőtt kérem engedjék meg, hogy felolvassam a készülő környezetvédelmi lexikon számára BOROS ÁDÁMról írt címszó anyagát, mint tevékenységének rövid összefoglalóját. BOROS ÁDÁM (1900–1973), a biológiai tudományok doktora (1957), c. egyetemi tanár. A karpato-pannon flórakutatás, hazai mohakutatás (bryológia) vezető egyénisége. Az Állatorvosi Főiskolán, Műegyetem Mezőgazdasági karán botanikát oktatott. Kutatott kísérletügyi intézményben, majd a Gyógynövény Kutató Intézet igazgatójaként működött (1944–1957). Később a tápiószelei Agrobotanikai Kutató Intézet alapító tagja, ahol tudományos főmunkatársként, majd nyugdíjasan tanácsadóként haláláig dolgozott. Számtalan flórafeltáró útja adatait, megfigyeléseit 51 kötet kéziratos útinapló őrzi. Az általa gyűjtött, mintegy 65 000 lap herbárium és 130 000 mohaminta ma nélkülözhetetlen referenciabázis a flóraváltozások felmérésére! Több száz tanulmánya gazdag információ tár, önálló kötetei, pl.: "A Nyírség flórája és növényföldrajza" (1932), "Magyarország mohái" (1953) és a "Bryogeografie und Bryoflora Ungarns" (1965) kiemelkedő alkotások.

Sokoldalú tevékenységét szemlélve nyilvánvalóvá válik, hogy BOROS ÁDÁM egész életét maradéktalanul a botanikának, flórakutatásának, a megfigyelések és adatok feldolgozásának szentelte. Legtöbb munkájával szinte mindig "naprakész" volt. Gyűjteséit, jegyzeteit este rendezte, feldolgozta és rendszerint másnap már az útinapló füzetbe is bevezette.

Érdeklődése a környező természet, a növényzet iránt nagymértékű és szinte kielégíthetetlen volt. Mindig újabb lelőhelyeket keresett fel, szisztematikusan tervezte azokat részletes (1:75 000-es) térképei segítségével. Természetesen az érdekes helyeken többször is megfordult és igen alapos – a közönséges fajokat is felölelő – listákat készítve. Amikor pl. egy akadémiai bizottsági ülésen hírét vette a csarodai tőzegmohalápok felfedezésének, másnap már odautazott, hogy megtekinthesse, megfigyeléseit elvégezhesse.

Tereptapasztalatain alapult a fajokon túltekintő növényföldrajzinak nevezhető szemlélete. Látta az egyes termőhelyek vagy földrajzi területek, egymástól eltérő, jellemző flóra összetételét. A fajok felismerését – először – természetrajz tanáraitól KOCH NÁNDORtól, CSEREY ADOLFtól, tanulta, majd JÁVORKA SÁNDOR volt a tanító mestere. A növényföldrajzi szemlélete kialakításában DÉGEN ÁRPÁD játszott fontos szerepet. Nemcsak a feltáró munka tervezésében, végrehajtásában, a gyűjtésében és feldolgozásában volt alapos és gyors, hanem az értékelésben, publikálásban is!

Egyike volt a közlés tekintetében a legtermékenyebb botanikusoknak. Teljes publikációs listája 716 cím, ezen belül jó néhány nagyobb tanulmány, monográfia, könyv és könyvrészlet is szerepelt. Munkáira itt nem térhetünk ki részletesen, de megemlíthetjük egyik legszebb fiatalkori monográfiáját: "A Nyírség flóráját és növényföldrajza" c. kötetét, amelyet a MILLEKER REZSŐ szerkesztette (A debreceni Tisza István Tudományos Társaság Honismertető Bizottság Kiadványai) sorozatban jelent meg (1932). E mű német nyelven, 208 oldal terjedelemben felölelte a Nyírség botanikai kutatásának történetét, annak irodalmát, magát a flórát és a terület növényformációit. Az enumeratioban mintegy 1600 taxont sorol fel (gombákat, zuzmókat, moszatokat, máj- és lombosmohákat is) ebből 1344 edényes fajt! Összehasonlításként érdemes megemlíteni, hogy a "Tiszántúl flóraműve" (SOÓ R. és MÁTHÉ I. 1938) 1230, a "Mátrahegység és környékének flórája" (SOÓ R. 1937) 1334 edényes fajt ölel fel. E munkája még ma is alapvető a Nyírség növényvilágát kutatók számára. A hazai karsztvizes lápokról közölt flóralistái adtak számunkra alapot 1986-ban, amikor a dunántúli bányászati vízemelések karsztvízszint csökkentő hatását mértük fel a mai flóraösszlet indikációja alapján! A fentebb említett naplókötetek a "Magyar növényvilág kézikönyve I–II" (SOÓ R. és JÁVORKA S. 1951) kéziratának készítésekor nyújtottak értékes információkat, amikor a vácrátóti "Növényföldrajzi Térképezési Tanfolyamon" az éjszakai pihenő helyett, a jelenlevő tapasztaltabb botanikusok – köztük BOROS ÁDÁM – SOÓ R. számára, kiadatlan adataikat ill. megfigyeléseiket közölték. Számos közönséges fajnak ekkor tisztázták a hazai elterjedését.

Flórakutatásai, közleményei az ország és a környező területek minden jelentősebb termőhelyét, növényzeti típusát, védett és védelemre érdemes területét érintették. Korai ilyen eredményeit GOMBOCZ E. is méltatta, kiváló összefoglaló művében. Eszerint florisztikailag feltárta a Dunántúl déli és délkeleti részét, lápjait, tőzeges láperdőit. Felfedezte az *Aldrovanda*-t, *Galdesia*-t, *Ludwigia*-t. Rámutatott a mésztelen somogyi homok növényzete balti jellegére. Bevezette a praeillyricum, praenorico- és pannonico-praeillyricum florisztikai növényföldrajzi megnevezéseket.

Igen színvonalas hazai mezőnyben vívta ki az elismerést, a megbecsülést, így a tanári, professzori, igazgatói pozíciót, az egyetemi magántanárságot, a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság dísztagságát. A szakmai közösség iránti szeretét, megbecsülését időigényes, önzetlen társadalmi munkával fejezte ki: 22 éven át volt a Botanikai Szakosztály jegyzője.

Részese, aktív alkotója volt a magyar botanika szép és felfutó fejlődési szakaszának. Kortársa kiemelkedő nagyságoknak (JÁVORKA S., SOÓ R., ANDREÁNSZKY G.), kiváló szakembereknek (PÉNZES A., KÁRPÁTI Z., VAJDA L, UJHELYI J., SZATALA Ö. és másoknak). Bizony jó és fontos lenne ennek a szép és eredményes flórakutatási időszaknak a történetét megírni.

Szerző címe: SIMON Tibor
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék
H–1803 Budapest, Ludovika tér 2

BOROS ÁDÁM GYÓGYNÖVÉNYKUTATÁSBAN BETÖLTÖTT SZEREPE

1965-től élete végéig tanítványa és munkatársa lehettem, amit az élet külön ajándékaként tekintek. Akkoriban a tápiószelei országos Agrobotanikai Intézetben igazgatónk, néhai JÁNOSSY ANDOR akadémikus kitűnő, de mellőzött tudósokat és növénynemesítőket vett maga köré. BOROS ÁDÁMon kívül még MÁNDY GYÖRGY professzort, CSÁK ZOLTÁNt, POZSÁR BÉLÁt, KOMLÓSSY GYÖRGYöt, SCHMIDT GABRIELLÁt és másokat. Nekünk, akkori fiatal, kezdő kutatóknak óriási lehetőséget jelentett a nagy tudású és jellemes emberek közelsége és az Intézet demokratikus légköre. Így kerülhettem közel BOROS ÁDÁM professzorhoz, Ádám bácsihoz, aki ekkor már nyugdíjas szaktanácsadóként "járt le" Tápiószelére minden héten legalább egyszer. (Innen ment utána nyugdíjba 1960-ban, mint tudományos osztályvezető. Utána a botanikai osztály vezetését MÁNDY professzor vette át.)

Színes, kedves egyénisége, megalkuvást vagy meghunyászkodást nem ismerő jelleme, óriási tudása belőlem is tiszteletet és szeretetet váltott ki iránta. Élete végéig gyakran voltunk együtt hol az intézetben vagy kiszállásokon, hol lakásán, ahol könyvtárát rendszeresen használhattam. Sokat leveleztünk is.

Az Országos Agrobotanikai Intézet egyik feladata volt a haszonnal kecsegtető vadon élő növények kutatása, herbáriumi megörökítése, magtételeinek begyűjtése génbank létesítése céljából. Emellett a takarmányértékű és gyógyászati szempontból ígéretes, vadon előforduló taxonokból mintákat gyűjtöttünk fitokémiai szűrővizsgálatokra. A taxonazonosításban elmaradhatatlan eszköz volt a kézi nagyító. Ezt, a 8-szorosan nagyító keretes lencsét szemüveg közelségében kellett a szem elé tenni. Így teljes pompájában tárult elénk a szemlélt virág-, termés- vagy levélrész, és persze a csodaszép mohák apró szervei. Megtanított minket egy sajátos "látásmódra", természetközeli szemléletre. Bejártuk szinte az egész országot, különösen kedves gyűjtési helyünk volt a Bakony. Minden növényt és lelőhelyet ismert a Kárpát-medencében, sőt a Kárpátok nagy részében is. Mindenről pontos feljegyzést készített. (Nem kis feltűnést okozott apostolos megjelenése, nem egy útunkon a rendőrség vagy katonaság firtató kérdéseinek voltunk kitéve!)